

Finansal Tutum Ölçeğinin (FTÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bahadır KILCAN¹, Şeyma ERGÜR²

1Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, bahadir@gazi.edu.tr

2 Milli Eğitim Bakanlığı, seymaergur@gmail.com

*Sorumlu iletişim yazarı: bahadir@gazi.edu.tr; Tel.: +90-5320583840

Özet

Ulusal ve uluslararası literatürde kendine yer edinmiş olan finans hakkında, son dönemlerde devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler ve eğitimciler gibi birçok farklı grup sıkça söz söylemektedir. Bu sözler finansal konulardaki darboğazdan tutun da finansal konulardaki bilinçsizliğe kadar gitmektedir. Özellikle eğitim paydaşlarını ilgilendiren, bireylerin finansal konulardaki bilinçli olması konusu devletlerin eğitimsel kazanımlarından biri haline gelmiştir. Bu durum bireylerin erken yaşlardan itibaren finansal konularda eğitilmesi ve buna yönelik öğretimsel faaliyetlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda mevcut çalışma, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin finansal tutumlarını ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2017-2018 eğitim öğretim bahar döneminde Kütahya ili merkez ilçesinde bulunan üç ortaokulda öğrenim gören 357 öğrencilerden toplanmıştır. Elde edilen verilerle yapılan istatistiksel işlemler sonucunda ölçeğin 5 faktörlü ve 29 maddeden oluşan bir yapıda olduğu, madde istatistikleri sonucunda da ölçeği oluşturan maddelerin hem kendi faktörleri ile hem de ölçeğin tamamı ile anlamlı ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin geneline ilişkin ortaya konan iç tutarlık katsayısı ise ortaokul öğrencilerinin finansal tutumlarını ölçmede kullanılabilecek nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, finansal tutum, ölçek geliştirme.

Development of Financial Attitude Scale (FAS): Validity and Reliability Studies

Abstract

In recent years, many different groups of people such as states, politicians, banks, economists and educators have frequently spoken about finance that has taken a place in the national and international literature. These words range from bottleneck in financial matters to unconsciousness in financial matters. Particularly the issue of conscious individuals about financial matters that is related to the education stakeholders has become one of the educational gains of the states. This situation laid the ground for educating individuals in financial matters from an early age and emergence of instructional activities for this. In this context, this study was conducted to develop a valid and reliable assessment tool that can be used to assess the financial attitudes of secondary school students. The data of the study were collected from 357 students studying at three secondary schools in the central district of Kütahya province during the 2017-2018 educational year. It was concluded, as a result of the statistical procedures performed with the obtained data, an as a result of the article statistics, that the scale has a structure consisting of 29 articles with 5 factors and that the articles constituting the scale are in a significant relation with both their own factors and the whole scale. The internal coefficient of consistence of the overall scale reveals that the scale has the features to be used to assess the financial attitudes of secondary school students.

Key words: Secondary school students, financial attitude, scale development

1 Giriş

İlkel toplumlar zamanında ticaretin bugünkü gibi yasal kurum ve kurallarla korunduğunu söylemek çok doğru olmaz. Ancak o zamanda bile toplumlarda ortaya çıkmış ortak inanış ve değerlere göre alışveriş kurallarının olduğu ve insanların bu kurallara uygun olarak alışverişlerini yaptıkları bilinmektedir. O zaman ki alışverişler yüz yüze gerçekleşirken, zamanın günümüze doğru akmasıyla beraber, alışverişin doğasında da değişimler yaşanmıştır. Günümüzde alışverişin gerçekleşmesi için insanların bir arada bulunması gerekmemektedir. Bu nedenle daha önceleri var olan alışverişe ait kuralların yeni düzende belirlenmesi için, yeni bir kurumun varlığını gerekli kılmış ve böylelikle finans kurumu ortaya çıkmıştır (Açıkalın, 2015: 12).

Günümüzde finans kurumunun ve piyasalarının, bunlarla senkronik olarak teknolojinin giderek gelişmesi ve buna bağlı olarak finansal araçların çeşitlenmesi, karmaşık bir yapıya bürünmesi, bireylerin tek başlarına kararlar alırken zorlanmalarına, bu zorlanma hali de bireylerin bilinçli karar verememelerine sebep olmaktadır. Bilinçsiz verilen bu kararların sadece karar veren kişiyi ilgilendirdiği düşünmek yanlış olur. Çünkü bireyler tarafından alınan kararlar finans ve sermaye piyasalarına yön verdiğinden dolayı içinde yaşanılan toplumu, ülkeyi hatta küresel manada tüm finans çevrelerini etkileyebilmektedir (Çinko, Avcı, Ergun ve Tekçe, 2017; Er ve Taylan, 2017; Öztürk ve Demir, 2015). Bu bağlamda bireylerin finansal karar alma süreçlerinde yanlışlıkların ve hataların payını minimize etmek ve bireylerin bilinçli karar almasına imkan sağlamak için onların finans konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli seviyede olması gerekmektedir (Er ve Taylan, 2017). Aksi takdirde bireyler kendilerini ilgilendiren finansal kararları yalnız başlarına alamazlar, karar verirken zorlanırlar ya da ani kararlar ile hataya düşerler. Öte yandan toplumumuzun genelinde çekirdek

aile yapısının varlığını, bu yapı içerisinde genelde finansal kararların, birlikte yaşanan ebeveynler tarafından alındığını ve dolayısıyla bireylerin eğitimleri (orta öğrenim, yüksek öğrenim vs.) için başka bir şehre yerleştiklerinde ya da ailelerinden bağımsız yaşamaya başladıklarında ilk defa kendi finans bütçelerine ait kararları kendilerinin verme özgürlüklerine kavuştuklarını göz önünde bulundurduğumuzda, bireylerin verecekleri kararların isabetli olması için onların finans konusundaki bilgi düzeylerinin istenilen seviyede olması gerektiği gerçeğini bir kez daha göz önüne sermektedir (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015).

Meseleye bir başka açıdan baktığımızda ise bireylerin satın alma kararları verirken, kendi bütçe ve gereksinimlerine hangi ürünün ya da faaliyetin uygun olduğuna karar vermelerinin, tercih edilen ürünün ya da faaliyetin fiyatının oluşmasına da zemin hazırlamakta olduğu (Stralser, 2006: 135) gerçeğinden hareketle, bireylerin finansal bilgi düzeylerinin istenilen seviyede olmasının fahiş ürün ve faaliyet fiyatlarının önüne geçmede, bireylerin tasarruf eğiliminde olmalarına ve verdikleri finansal kararlardaki (sahip oldukları fonların doğru yatırım araçlarında değerlendirilmesi, tüketim sıklığına, bütçeye göre alışveriş yapılması kısaca paranın yönetimi) başarı oranlarına etki ettiği söylenebilir (Coşkun, 2016; Çam, Ayaydın, Çam ve Akdeniz, 2018).

1.1 Finansal Eğitim

Mesleklerine bakılmaksızın finans herkes için önemlidir. Çünkü belli bir geliri olan insanlara işverenleri (devlet ya da özel sektör), belirlenmiş katkılar adı verilen yatırım araçları ile onların geleceğini garanti altına almak gibi planlamalar yapmaktadırlar. Yatırım için düşünülen bu planlamaların nasıl değerlendirileceğinde çalışanların kararları önemlidir. Tam da bu karar sürecinde finansın önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü çalışanların finans bilgisi, onların yatırımlarını yaşamlarında ne kadar uygulayabildiklerine ve yapmış oldukları yatırımların, planlamaları ile uygunluğu hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir (Brigham ve Houston, 2014). Bunun yanında finans bilgisinin ortaya çıkarılmasında bireylerin kendi gelir giderlerini idare etme sorumluluğunu alıp almamaları, ev sahibi olup olmamaları, emeklilikleri için tasarruf yapıp yapmamaları da belirleyicidir (Ferguson, 2011).

Sosyal bir bilim dalı olarak kabul gören finans, toplumun çoğu tarafından karmaşık bir alan olarak görüldüğünden dolayı sadece kendi uzmanları tarafından ilgilenilmesi beklenen bir konular bütünü olarak değerlendirilmektedir (Biçer ve Altan, 2016). Böyle düşünülmesi ve dolayısıyla bireylerin finans ile bağının olmaması bilinçsizce yapılan yatırımların veya hiç yatırıma dönüşmeyen tasarrufların ekonomi ve finansal piyasalar için kaybolmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise "finansal eğitim" konusunu bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Er ve Çetintaş, 2018).

Finansal eğitim, bireylerin karşısına finans sitemine dair çıkan üç kavramdan (diğerleri: finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal tüketicinin korunması) biridir. Finansal eğitim; tüketici ve yatırımcı konumundaki bireylerin bilgilendirilmeleri yoluyla kendilerine hitap edebilecek olan finansal ürünlere, kavramlara ve risklere yönelik farkındalıklarının ve yetkinliklerinin istenilen seviyelere ulaşması için bilgilendikleri süreç olarak kabul edilmektedir (Resmi Gazete, 2014).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2011) finansal eğitimin sadece bireylerin değil aynı zamanda finansal piyasaların da sağlıklı bir şekilde işlemesine, finansal ve ekonomik istikrara katkıda bulunmasına ve dolayısıyla toplum refahına katkıda bulunulmasına da imkân sağladığı için önemi giderek artan bir kavram haline geldiğinden bahsederken, öte yandan OECD (2005: 13) finansal eğitimi, tüketicilerin, yatırımcıların finansal ürün ve finansala ilgili kavramları bilmelerini geliştiren, bilgilendirme ve öğrenme aracılığı ile finansal riskler ve fırsatların farkına varmalarını, bilinçli tercihlerde bulunmalarını, yardım gerektiğinde nereye başvurmalarını öğreten ve finansal refah seviyelerini geliştirecek bir yetenek ve güven aşıl原因 bir süreç olarak tanımlamaktadır. Elbette bu süreç bazen tecrübeyle olabildiği gibi bazen de yukarıda değinildiği gibi eğitimle olmaktadır. Ancak tecrübeler he zaman istenilen sonuca götürmeyebilir. Bunun yanında alınan eğitim bireylerin refah düzeylerini artırırken daha az hata ile karşılaşmalarına (Öztürk ve Demir, 2015) ve yapılan finansal planlamalarla hedeflere ne derece ulaşıldığının belirlenmesine imkân sağlamakta (Berk, 2000) bu yönüyle de tüketiciyi koruma gibi bir rol üstlenmemektedir (Dağdelen, 2017). Finansal eğitim alan bireylerin finans konusunda birer uzman olmalarını beklemek doğru değildir. Ancak bir takım istendik alışkanlıklar kazanmaları kaçınılmazdır. Dolayısıyla verilen finansal eğitimin küçük yaşlardan itibaren başlayarak ve uygun adımlarla oluşturulan programlar aracılığıyla bireylere sunulması (Çolak, 2017) bireylerin önce yetişkinlik sonrasında da hayatları boyunca kendileri ve aileleri için ihtiyaç duyacakları finansal kararları tek başlarına alabilecek bilgi birikimi ile donanmalarına imkan sağlayacaktır. Sonuç olarak eğitilmiş bireyler tasarruf veya birikim yapabilecekler, yapılan bu birikimleri ihtiyaç halinde dengeli kullanabileceklerdir (Dağdelen, 2017).

1.2 Finansal okuryazarlık

Özellikle 2008 yılında meydana gelen küresel krizle birlikte hem ulusal hem de uluslararası literatürde kendine yer edinen finansal okuryazarlık konusu devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler ve eğitimciler gibi birçok farklı grup tarafından adından sıkça söz edilen bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Küresel ekonomik krizle beraber aşırı borçlu ve genellikle yetersiz görülen emeklilik planlarına sahip bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle ve gitgide daha karmaşık bir hal alan finans dünyası ile karşı karşıya olan genç bireylerin finansal bilgi düzeylerindeki yetersizliği de göz önünde bulunduran yetkililer, finansal okuryazarlık konusunda haklı olarak endişelenmişlerdir (Apan ve Ercan, 2017; Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2014; Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015).

Finansal okuryazarlığın bireylerin finansal manada refahını koruma ve geliştirmelerini sağlayacak finansal bilgiye erişmelerini, eriştikleri bilgiler yardımıyla varlıklarını yönetirken etkili ve bilinçli kararlar vermelerini bu kararlar yoluyla da kişisel finansal refahlarını artırmalarını sağlayacak bir kavram olarak tanımlanabilmektedir (Şahin ve Barış, 2017). Finansal okuryazar olmayan bireyler finansal sistem içerisine girme konusunda korkular taşırlar (Çolak, 2017), ekonomik buhran ve refah zamanlarında nasıl davranacaklarını ve kendileri için doğru olan çözüm yollarının ekonomik sonuçlarını kestiremezler (Er ve Çetintaş, 2018).

1.3 Finansal tutum

Literatürde finansal okuryazarlığın finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış boyutlarından oluştuğu ileri sürülmekte ve finansal bilgi düzeyi ile finansal tutum ve finansal davranış arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu bildirilmektedir (Alkaya ve Yağlı, 2015; Atkinson ve Messy, 2012; Çam vd., 2018; Çinko vd., 2017; Çömlekçi, 2017).

Bireylerin geleceklere hakkındaki planlarını, birikimlerini ve tasarruflarını ilgilendiren finansal tutumda bireylerin varlıklarını dikkatli ve idareli kullanma gibi konuları daha önce yaşadığı deneyimlerden yola çıkarak düzenli bir tavırla hareket etmeleri söz konusudur. Örneğin bireylerin geleceklere için birikimleri yönünde olumsuz tutumları varsa geleceğe yönelik birikim yapma eğilimleri zayıftır. Benzer şekilde kısa vadeli istek ve ihtiyaçlarını önemsemeyi ön planda tutan bireylerin acil durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimalleri de zayıf olacaktır (Alkaya ve Yağlı, 2015; Onur ve Nazik, 2014).

Türkiye genç nüfus yoğunlu olan ülkeler arasında yer almaktadır (Kılıç vd., 2015). Bundan dolayı genç nüfusun genelde manada finansal okuryazar olması özelde ise toplum ve ülke tarafından beklenen finansal tutuma, bilgiye, sorumluluğa ve bunlar sonrasında da oluşabilecek olumlu finansal davranışa ve girişimciliğe sahip olması beklenmektedir. Çünkü genç bireylerin erken yaşlarda edinebilecekleri alışkanlıkların kendilerinin hayatlarına yön verebileceği bilinmektedir. Genç bireyler aileleriyle başladıkları serüvende genelde finansal bir sorumluluk taşımamaktadırlar. Ama yaşlarındaki artışla beraber kendi bütçelerini idare etmek, banka ve kredi kartı kullanmak, finansal araçları kullanmak gibi yükümlülükler altına girmektedirler (Er ve Taylan, 2017). Bu bağlamda öncelikle ailede oluşması beklenen finansal eğitimiğin daha sonraki yaşlarda örgün eğitim kurumları içerisinde aşama aşama verilen eğitimler aracılığıyla yapılması beklenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Bu noktada finansal okuryazarlık kavramı içinde yer alan finansal tutumun gerekliliği öne çıkmaktadır. Eğitim kademelerinde yer alan küçük yaşta bireylerin finansal tutumlarının belirlenmesi hem onlara verilebilecek finansal okuryazarlığın hem de finansal eğitimin başarıya ulaşmasında katkı sağlayacaktır. Çünkü Sarıgül'e (2015) göre bireylerin finansal okuryazarlıklarının belirlenmesinde finansal tutum önemli bir paya sahiptir.

Literatür incelendiğinde farklı eğitim kademelerinde finansala ilgili konuları ölçek için kullanılabilir ölçme araçlarının (Çopur, Şafak ve Terzioğlu, 2008; Onur ve Nazik, 2014; Sarıgül, 2015; Sunal, 2012) olmasına karşın, ortaokul düzeyindeki bireylerin finansal tutumları ölçmeye yönelik daha spesifik bir ölçme aracının alan yazında bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı mevcut araştırmada, ortaokul düzeyindeki bireylerin finansal tutumlarını ölçmede (FTÖ) geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

2 Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın verilerinin toplandığı katılımcı grubunun özellikleri, oluşturulan ölçeğin maddelerinin hazırlanması, ölçme aracına ait geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, katılımcı grubundan elde edilen verilerin toplanması süreci ve toplanan verilerin analizi hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.1 Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcıları ortaokul 5, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcı grubu 2017-2018 eğitim öğretim bahar döneminde Kütahya ili merkez ilçesinde yer alan üç okulda öğrenim gören toplam 357 (186 kız – 171 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların 109'u beşinci sınıfta, 118'i altıncı sınıfta, 79'u yedinci sınıfta ve 51'i sekizinci sınıfta öğrenim görmektedirler.

2.2 Ölçeğin Geliştirilmesi

FTÖ'nin geliştirilmesinde öncelikli olarak literatür taramasına başvurulmuştur. Literatür taraması yapılırken finansal tutum, finansal okuryazarlık ve ekonomi konularının eğitimle ilişkisini konu alan ve araştırmacılar tarafından ulaşılabilen çalışmalar (Akhan, 2010; Alkaya ve Yağlı, 2015; Barmaki, 2015; Er ve Taylan, 2017; Onur ve Nazik, 2014; Sarıgül, 2014; 2015; Tosun, 2016) incelenerek finansal tutuma ait sayılabilecek ve ölçme aracında kullanılabilir maddeler belirlenmiştir. Ölçeğe ait kullanılabilir maddeler oluşturulurken, ölçülecek özellik olan tutumun, kuramsal temeline (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor) uygun olarak 43 adet madde hazırlanmıştır. Hazırlanan maddeler, ortaya çıkarılacak olan ölçme aracının kapsam ve görünüş geçerliliğini sağlamak amacıyla bir ölçme ve değerlendirme uzmanına, iki dil bilim uzmanına, iki de alan eğitimcisi olarak sosyal bilgiler eğitimcisine sunulmuştur. Uzmanlardan gelen düzeltme önerileri doğrultusunda; dil bilim uzmanları tarafından anlaşılabilirliği net olmayan maddeler, ölçme uzmanı tarafından bir cümle içinde birden fazla yargı barındıran maddeler, alan eğitimcileri tarafından da sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına uygun olmayacak tarzda finansal tutumu barındırdığı ifade edilen maddeler gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Taslak olarak 43 maddeden oluşan ölçek, 3'lü Likert tipinde derecelendirilmiş ve katılmıyorum (1 puan), kararsızım (2 puan) ve katılıyorum (3 puan) şeklinde kodlanmıştır.

2.3 Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçek verileri Kütahya ili merkez ilçesinde yer alan üç devlet okulunda öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden elde edilmiştir. Veriler ikinci araştırmacı tarafından daha önceden belirlenen okullardan, o okullarda görevli ve araştırmacı ile daha önceden tanışıklığı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinden yardım alınarak toplanmıştır. Verilerin toplanmasından önce araştırmacı okullardaki görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ile iletişime geçmiş ve araştırma hakkında onları bilgilendirmiştir. Sonrasında ise araştırmacı karşılıklı belirlenen bir tarih ve saatte uygulama okulunda hazır bulunmuştur. Uygulamaya başlamadan önce araştırmacı çalışmanın amacı, verilecek cevapların bilimsel bir çalışma dışında hiçbir suretle başka bir amaç için kullanılmayacağı, cevapların öğretmenleri

ile paylaşılmayacağı gibi konularda öğrencileri bilgilendirmiş ve ardından uygulamaya başlanmıştır. Uygulama yaklaşık 20-30 dakikalık bir süre içerisinde tamamlanmıştır. Araştırma verilerinin belirlenen okullardan toplanması bir hafta sürmüştür.

Araştırmada, katılımcılardan elde edilen verilerin analizi için öncelikle SPSS 17.0 paket programında, 43 maddeden ve 357 kişiden oluşan bir veri seti oluşturulmuştur. Veri setinde yer alan eksik ve hatalı maddelerin olup olmadığı incelenmiş ve bir takım hatalı kodlamaların girildiği gözlenmiş, sonrasında gözlemlenen hatalar orijinal veri setinden (katılımcılardan elde edilen ölçekler) teyit edilerek doğruları kodlanmıştır. Sonrasında ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizine (AFA) başvurulmuştur. AFA yapılmadan önce ölçeğin Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi değerleri incelenerek elde edilen verilerin faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonrasında verilerin faktör analizine uygunluğu görülmüş ve dik döndürme tekniği (Varimax) kullanılarak, ölçekte yer alan her bir maddeye ait yük değerleri gözden geçirilmiştir. Elde edilen AFA sonuçlarına bakılarak mevcut ölçeğin kaç faktör/faktörlerden oluştuğu, bu faktör/faktörlerde hangi maddelerin yer aldığı belirlenmiş ve faktör altındaki yük değeri .40'dan küçük olan ve ölçekte yer alan farklı bir faktör altında da yük değeri bulunan maddeler teker teker analiz dışında tutularak AFA yinelenmiştir. Böylelikle elde edilen 29 ölçek maddesi üzerinde FTÖ'nin geçerliği; ölçeğin toplam puan ve ölçeğin faktörlerine ilişkin korelasyon matrisi, madde toplam korelasyonları, madde ayırt edicilik güçleri hesaplanarak test edilmiştir. Ölçeğin güvenirliliği ise ölçeğin tamamına ilişkin iç tutarlılık düzeylerinin hesaplanmasıyla ortaya konulmuştur.

3 Bulgular

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Ölçek geliştirme çalışmaları ile ilgili literatür incelendiğinde, uygulama yapılan katılımcı grubunun sayısının, taslak halde bulunan ölçek maddelerinin sayısından 5 kat daha fazla olması gerektiği ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Literatürde yer alan bu ölçüt doğrultusunda 43 maddeden oluşan ve taslak halde bulunan FTÖ'nin 357 kişilik veri seti üzerinden faktör analizinin yapılması, literatürde önerilen ölçek maddesi-uygulanan kişi sayısı oranının sağlandığının kanıtıdır. Öte yandan yine literatürde AFA yapılabilmesi için verilerin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi, bunun için de KMO ve Bartlett Küresellik Testi değerlerinin incelenmesi gerektiği belirtilmektedir (Çokluk, Şekerioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu bağlamda ölçeğe ilişkin bakılan KMO değerinin .80, Bartlett Küresellik Testi değerinin ise $\chi^2 = 1952,386$; $sd = 406$ ($p=.000$) olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında KMO değerinin .60'dan yüksek, Bartlett Küresellik Testi değerinin anlamlı olması verilerin faktör analizi yapmaya elverişli olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Finansal Tutum Ölçeğinin AFA Sonuçları (Madde-Faktör yük değerleri)

			F1	F2	F3	F4	F5
Tutumlu	m33	Harcamalarımda zorunlu ihtiyaçlarıma öncelik veririm.	,68				
	m42	Paramı ihtiyaçlarım doğrultusunda harcarım.	,61				
	m25	Bir ürün alırken ihtiyacımı karşılayıp karşılamadığına dikkat ederim.	,61				
	m18	Alışveriş yaparken ürünler arasında fiyat kıyaslaması yaparım.	,58				
	m34	Beklenmedik durumlar ortaya çıkabileceği için insanların maddi birikimler yapması gerektiğini düşünüyorum.	,58				
	m23	Tasarruf yaparak istediğim bir şeyi almaktan hoşlanırım.	,57				
	m7	Bir ürün alırken fiyatına dikkat ederim.	,51				
	m35	Gereksiz bir harcama yaptığımda üzülürüm.	,49				
m24	Harçlığım bittiğinde harcama yapmaktan kaçınırım	,45					
Sıkılgan	m6	Para ile ilgili konuları sıkıcı buluyorum.		,66			
	m29	Para ile ilgili konuları karmaşık buluyorum.		,61			
	m14	Para ile ilgili ekonomi haberlerini sıkıcı bulurum.		,60			
	m28	Parasal konuların yetişkinleri ilgilendirdiğini düşünüyorum.		,60			
	m3	Haberlerde ekonomi ile ilgili kısımları takip ederim.		,58			
	m40	Haberlerde ekonomi ile ilgili bölümleri izlemeyi sevmem.		,56			
Savurgan	m12	Para ile ilgili konularda bilgi sahibi olmaktan hoşlanırım.		,55			
	m4	Harçlığımın nasıl bittiğini anlayamam.			,68		
	m2	Harcama yaparken kendimi kontrol edemem.			,60		
	m5	Paranın sadece harcamak için olduğunu düşünüyorum.			,52		
	m17	Kendimi ait parasal planlarıma uygun davranmakta zorlanırım.			,50		
	m20	Parasal planlamayı çok parası olan kişilerin yapması gerektiğini düşünüyorum.			,50		
m27	Harçlığım bittiğinde arkadaşlarımdan borç istemekten			,42			

		çekinmem.					
Bilinçli	m41	Aldığım ürüne ait fiş ve faturaları saklamamda ürünün fiyatı benim için önemlidir.				,67	
	m8	Alışveriş sonrası fiş ve faturalarımı saklarım.				,67	
	m16	Bir ürün alırken indirimde olup olmadığına dikkat ederim.				,57	
	m37	Parasal harcamalarımı takip ederim.				,47	
Mutlu	m26	İstedğim gibi para harcamak beni mutlu eder.				,62	
	m22	Paramı isteklerim doğrultusunda harcarım.				,61	
	m1	Alışveriş yapmak beni mutlu eder.				,56	
		Özdeğer	4,80	2,59	1,82	1,45	1,28
Toplam		Açıklanan Varyans	16,55	8,92	6,27	5,00	4,40

Taslak halde bulunan ölçekte yer alan 43 madde üzerinden yapılan AFA sonucunda, ölçekte yer alan maddelerin özdeğerleri 1'den büyük 8 faktör altında toplandığı saptanmıştır. Daha sonra ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri incelenmiş, öncelikle birden çok faktöre yük veren 10 adet madde ile hiçbir faktöre yük vermeyen 4 adet madde teker teker ölçekten çıkarılmıştır. Sonrasında ölçekte kalan 29 madde üzerinden tekrar AFA tekrar edilmiştir. Tekrar edilen AFA sonrasında maddelerin faktör yükleri alt kesim noktası .40 olarak belirlenmiş ve 29 maddeden oluşan ölçeğin özdeğerleri 1'den büyük 5 faktör altında dağılım gösterdikleri görülmüştür. Tablo 1'de ölçekteki maddelerin yer aldıkları faktörler ve madde yük değerleri gösterilmektedir. Alanyazında ölçekteki maddelerin faktör yük değerlerine ve ölçek faktörlerinin toplam varyansı açıklama oranına ilişkin Tavşancıl (2010) tarafından ortaya konan bilgiler; ölçekte yer alan faktör yük değerlerinin 0.30'dan yüksek olmasının, maddeler için yeterli sayılabileceğini, öte yandan birden fazla faktörlü ölçeklerdeki faktörlerin toplam varyansı açıklama oranlarının %40-60 aralığında olmasının davranış bilimleri açısından yeterli görülebileceği yönündedir. Bu kapsamda hem toplam varyans (%41.14) açısından hem de faktörlerin yük değerleri (.40'da büyük) açısından geliştirilen ölçme aracının alan yazında belirtilen değerler ile uyumlu olduğu söylenebilir. Öte yandan geliştirilen ölçeğin faktörleri, bünyesindeki madde içerikleri incelenerek isimlendirilmiştir. Bu isimlendirmede Şencan (2005) tarafından, "maddelerin yük değerleri fazla olanların içerdiği ifadelerin faktör ismi olarak kullanılabileceği" önerisi dikkate alınmıştır. Bu çerçevede "Tutumlu" adı verilen faktör altında dokuz madde (m33, m42, m25, m18, m34, m23, m7, m35, m24); "Sıkılgan" adı verilen faktör altında yedi madde (m6, m29, m14, m28, m3, m40, m12); "Savurgan" adı verilen faktör altında altı madde (m4, m2, m5, m17, m20, m27); "Bilinçli" adı verilen faktör altında dört madde (m41, m8, m16, m37) ve "Mutlu" adı verilen faktör altında üç madde (m26, m22, m1) yer almaktadır. Buna göre "Tutumlu" faktörü bünyesindeki maddelerin faktör yükleri ,45 ile ,68 arasında değişmekte ve bu faktörün özdeğeri 4,80 toplam varyansa katkısı ise 16,55; "Sıkılgan" faktörü bünyesindeki maddelerin faktör yükleri ,55 ile ,66 arasında değişmekte ve bu faktörün özdeğeri 2,59 toplam varyansa katkısı ise 8,92; "Savurgan" faktörü bünyesindeki maddelerin faktör yükleri ,42 ile ,68 arasında değişmekte ve bu faktörün özdeğeri 1,82 toplam varyansa katkısı ise 6,27; "Bilinçli" faktörü bünyesindeki maddelerin faktör yükleri ,47 ile ,67 arasında değişmekte ve bu faktörün özdeğeri 1,45 toplam varyansa katkısı ise 5,00 ve "Mutlu" faktörünün ise bünyesindeki maddelerin faktör yükleri ,56 ile ,62 arasında değişmekte ve bu faktörün özdeğeri 1,28 toplam varyansa katkısı ise 4,40'dır.

Tablo 2. Finansal Tutum Ölçeğinin (FTÖ) Toplam Puan ve Faktörlerine İlişkin Korelasyon Matrisi, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Tutumlu	Sıkılgan	Savurgan	Bilinçli	Mutlu	\bar{X}	SS
Tutumlu	1					22,27	3,81
Sıkılgan	.08	1				13,87	3,40
Savurgan	.38**	.16**	1			14,36	2,59
Bilinçli	.46**	.27**	.30**	1		8,74	2,20
Mutlu	.25**	.09	.32**	.23**	1	6,16	1,38
FTÖ Toplam Puan	.75**	.56**	.66**	.69**	.46**	65,41	8,61

Tablo 2'de FTÖ'ni oluşturan faktörler ve bunlar arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde; "tutumlu" alt boyutunun "sıkılgan" alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, bunun yanında "savurgan", "bilinçli" ve "mutlu" alt boyutlarıyla pozitif yönde düşük ilişki; "sıkılgan" alt boyutuyla "savurgan" alt boyutu arasında pozitif yönde zayıf ilişki, "bilinçli" boyutu arasında pozitif yönde düşük ilişki, "mutlu" alt boyutu ile de ilişkinin olmadığı; "savurgan" alt boyutu ile "bilinçli" ve "mutlu" alt boyutları arasında pozitif yönde düşük ilişki; "bilinçli" alt boyutu ile "mutlu" alt boyutu arasında da pozitif yönde düşük ilişki görülmektedir. Ölçeğin "tutumlu" alt boyutu ile FTÖ'nin toplam puanı arasında pozitif yönde kuvvetli, "bilinçli", "savurgan" ve "sıkılgan" alt boyutları ile pozitif yönde orta düzeyli, "mutlu" alt boyutu ile de pozitif yönde zayıf bir ilişkisi bulunmaktadır.

Madde Analizleri ve Güvenirlik

Ölçeğin madde ayırt edicilik düzeyleri, madde toplam korelasyonu yöntemine uygun olarak faktörlerde yer alan her bir maddeden elde edilen puanlar ile maddelerin bünyesinde yer aldığı faktörden elde edilen toplam puan arasındaki korelasyonlar hesaplanarak ortaya konmuştur. Buna göre Tablo 3’de her bir faktörde yer alan madde için elde edilen madde faktör korelasyon değerleri gösterilmiştir.

Tablo 3. Korelasyon Analizi (Madde-Faktör Puanları Arasında)

Tutumlu		Sıkılgan		Savurgan		Bilinçli		Mutlu	
Md	r	Md	r	Md	r	Md	r	Md	r
m33	,66**	m6	,62**	m4	,69**	m41	,70**	m26	,68**
m42	,62**	m29	,59**	m2	,62**	m8	,67**	m22	,70**
m25	,63**	m14	,65**	m5	,57**	m16	,67**	m1	,36**
m18	,60**	m28	,59**	m17	,57**	m37	,71**		
m34	,56**	m3	,62**	m20	,46**				
m23	,55**	m40	,61**	m27	,51**				
m7	,60**	m12	,58**						
m35	,55**								
m24	,53**								
N=357; **=p<.001									

Tablo 3’de görüldüğü üzere madde test korelasyon katsayıları tutumlu faktörü için 0.53 ile 0.66; sıkılgan faktörü için 0.58 ile 0.65; savurgan faktörü için 0.46 ile 0.69; bilinçli faktörü için 0.67 ile 0.71; mutlu faktörü için ise 0.36 ile 0.70 arasında değişmektedir. Bu bilgiler ışığında her bir maddenin kendi faktörünün geneli ile anlamlı ve pozitif ilişki içerisinde olduğu söylenebilir (p<0.001). Tablo 3’deki katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısıdır. Bu katsayılar, ait oldukları faktör ile tutarlılığı ve bir başka deyişle her bir faktörün ölçeğin ölçmek istediği özelliği ölçebilme düzeyi hakkında bilgiler vermektedir (Özgül, 2011; Korkmaz ve Yeşil, 2011; Yüksel, 2009).

FTÖ’nin madde analizine ait yapılan işlemde; ölçekte yer alan 29 maddenin ve 5 faktörün %27’lik alt ve %27’lik üst gruplarının puanları arasındaki farklılığın ortaya konulması amacıyla ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır (Tablo 4). Elde edilen test sonucuna bakıldığında, ölçekteki tüm maddelerin ve ölçeği oluşturan beş faktör açısından anlamlı sonuçlar (p<.000) saptanmıştır. Aslan, Doğuş, Okyar ve Kan’a (2019) göre sonucun anlamlı çıkması; ölçeğin alt ve üst grupları ayırmada yani öğrencilerin finansal tutumlarını ölçmede, tutum puanı düşük olan öğrenciler ile yüksek olan öğrencileri ayırt etmede kullanılabilecek iç tutarlılığı yüksek bir ölçme aracı olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 5’de görüldüğü üzere FTÖ’nin tamamına ilişkin ulaşılan iç tutarlık değerleri ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu konu ile ilgili bazı araştırmacılar (Kayış, 2010; Şencan, 2005) Cronbach’s Alpha katsayısına bakarak ölçeğin güvenirliliğine ilişkin bir karara varılabileceğini belirtmektedirler. Araştırmacılara göre ölçme aracının iç tutarlılığı hakkında bilgi veren Cronbach’s Alpha katsayısının .40 - .60 arasında bir değer almasının güvenirliliğin düşük ancak kabul edilebilir seviyede olduğu, .60-.80 arasında olmasının oldukça güvenilir olarak değerlendirilebileceği, .80 ve üzerinde değer alan ölçme araçlarının ise yüksek güvenirlilik seviyesinde görülebileceği dile getirilmektedir. Bu bağlamda ölçeğin aracının genelinin güvenirliliğine ilişkin fikir veren Cronbach’s Alpha katsayısının .80 olduğu görülmektedir. Bu katsayı FTÖ’nin yüksek güvenilir olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 4. Maddeleere Ait Alt-Üst %27’lik Grupların İlişkisiz t-Testi Sonuçları

Faktörler	Md.	Alt %27		Üst %27		sd	t	p
		\bar{X}	S.S.	\bar{X}	S.S.			
Tutumlu	m33	2,17	,721	2,93	,363	190	9,236	.000
	m42	2,02	,781	2,93	,299	190	10,617	.000
	m25	2,02	,754	2,93	,299	190	10,952	.000
	m18	2,04	,794	2,84	,466	190	8,538	.000
	m34	2,25	,808	2,90	,397	190	7,031	.000
	m23	2,21	,807	2,85	,481	190	6,738	.000
	m7	1,96	,820	2,90	,397	190	10,086	.000
	m35	1,94	,792	2,71	,560	190	7,783	.000
	m24	1,75	,725	2,55	,724	190	7,670	.000
Sıkılgan	m6	1,88	,798	2,33	,675	190	4,295	.000
	m29	1,89	,780	2,45	,709	190	5,230	.000
	m14	1,63	,743	2,34	,678	190	7,000	.000
	m28	1,68	,801	2,22	,811	190	4,657	.000
	m3	1,38	,603	2,17	,706	190	8,357	.000
	m40	1,65	,808	2,30	,742	190	5,865	.000

	m12	1,82	,781	2,55	,663	190	6,973	.000
Savurgan	m4	1,96	,845	2,79	,560	190	8,053	.000
	m2	1,96	,695	2,78	,527	190	9,246	.000
	m5	1,95	,863	2,68	,624	190	6,709	.000
	m17	2,01	,775	2,79	,457	190	8,512	.000
	m20	2,28	,736	2,70	,618	190	4,250	.000
	m27	1,89	,738	2,57	,707	190	6,591	.000
Bilinçli	m41	1,88	,771	2,63	,637	190	7,348	.000
	m8	1,66	,737	2,56	,662	190	8,961	.000
	m16	1,79	,767	2,82	,410	190	11,621	.000
	m37	1,60	,688	2,75	,562	190	12,639	.000
Mutlu	m26	1,51	,680	2,43	,791	190	8,606	.000
	m22	1,58	,660	2,09	,847	190	4,658	.000
	m1	2,04	,807	2,53	,725	190	4,423	.000

FTÖ'nin güvenilirliği, ölçeğin tamamına ilişkin güvenilirlik analizleri aşağıdaki formüller kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 5. FTÖ'nin Tamamına İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde Sayısı	İki Eş Yarı Korelasyonları	Sperman Brown	GuttmanSplit-Half	Cronbach's Alpha
FTÖ (Genel)	29	.58	.74	.73	.80

4 Sonuç ve Tartışma

Mevcut çalışmada finansal tutumu ölçmede kullanılabilir, geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kütahya ili merkez ilçesinde yer alan üç ortaokulun beş, altı, yedi ve sekizinci sınıflarında öğrenim gören toplam 357 öğrenci çalışmanın katılımcı grubunu oluşturmuştur. Ölçeğin geliştirilmesi amacıyla daha önceden finans kavramı ile farklı yaş ve sınıf düzeylerinde yapılan ölçek geliştirme çalışmaları ile finans konusu temel alınarak yapılmış olan bilimsel çalışmalar (makale, tez, kitap) incelenerek ölçek maddelerinin yazımı hakkında ön bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler ışığında 43 maddelik taslak ölçek maddesi oluşturulmuştur. Bu maddeler, ölçek geliştirmede görüşlerine başvurulmuş dil bilim uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı ve alan uzmanı gibi kişilerin önerileri dikkate alınarak revize edilmiş ve 3'lü Likert tipinde derecelendirilmiştir.

Geliştirilmek istenen ölçeğin geçerli ve güvenilir olması beklenmektedir. Geçerlik bağlamında hazırlanan ölçeğin kapsam ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliği için alan uzmanları görüşü alınmış, yapı geçerliği içinse AFA yapılmıştır. Yapılan AFA sonucunda, ölçeği oluşturan faktörler ve bu faktörleri oluşturan maddelerin ortaya koyduğu model belirlenmiştir. Modele göre; elde edilen beş faktörlü yapıda 29 madde bulunmaktadır. Bu beş faktörlü yapının ölçeğin toplam varyansını açıklama oranı %41,14'dür. Ölçeği oluşturan faktörler daha sonra her bir faktörde yer alan ve yüksek yük derecesine sahip olan maddelerin içerikleri dikkate alınarak isimlendirilmiştir. Bu kapsamda birinci faktör "Tutumlu", ikinci faktör "Sıkılgan", üçüncü faktör "Savurgan", dördüncü faktör "Bilinçli" ve son faktör ise "Mutlu" şeklinde isimlendirilmiştir.

Bunun yanında, ölçeği oluşturan maddelerin finansal tutumu ölçüp ölçmediğinin ortaya çıkarılmasını için madde-toplam korelasyon katsayılarına bakılmış ve elde edilen madde korelasyon katsayıları .30'un üzerinde olduğu için ölçek maddelerinin ölçme amacına uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü bazı araştırmacılar (Büyüköztürk, 2010; Korkmaz ve Yeşil, 2011; Tavşancıl, 2010; Yüksel, 2009) maddelere ilişkin korelasyon katsayısının .20'den yüksek olmasının o maddelerin ilgili faktörün amacına anlamlı düzeyde hizmet edebildikleri anlamında değerlendirilmekte ve her maddenin katsayılarının ölçeğin bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile faktörlerin ölçeğin amacına hizmet edebilme düzeyini gösterdiğini dile getirmektedirler. Bu veriler ışığında ölçme aracının kapsam ve yapı geçerliği göz önüne alındığında beş faktörlü ölçme aracının geçerli bir yapıda olduğu belirlenmiştir.

Diğer taraftan ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bilgiler ise Cronbach's Alpha katsayısı değeri hesaplanarak elde edilmiş ve bu kapsamda beş faktörlü ölçeğin iç tutarlık katsayısı .80 olarak tespit edilmiştir. Buna göre belirlenen iç tutarlık katsayısı dikkate alındığında, hazırlanan ölçeğin güvenilirlik özelliğine sahip, ölçülmek istenen özelliği güvenilir bir şekilde ölçebileceği dile getirilebilir. Çünkü bazı araştırmacılar (Kayış, 2010; Özgüven, 2011; Şencan, 2005) iç tutarlık katsayısına bakılarak ölçek hakkında güvenilirliğe ilişkin bir yargıya varılabileceğinden bahsetmektedirler ve ölçeğin iç tutarlık katsayısının .40-.60 arasında olmasının düşük ama kabul edilebilir, .60-.80 arasında olmasının oldukça güvenilir; .80 ve üzerinde olmasının ise yüksek düzeyde güvenilir olduğunu söylemektedirler.

Geliştirilen ölçeğin nihaî hali, beş faktör ve 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 87, en düşük puan ise 29'dur. Buna göre ölçekten alınan puanların yüksek olması katılımcıların finansal tutumlarının olumlu olmasını işaret etmektedir. Sonuç olarak geliştirilen ölçeğin ortaokul öğrencilerinin finansal tutumlarını belirlemede kullanılabilir etkili bir ölçme aracı olarak kabul edilebileceği düşünülmektedir. Alan yazında ortaokul düzeyindeki bireylerin finansal tutumlarını ölçmeye yönelik tutum ölçeğinin ortaya konması alandaki eksikliği kapatacağı ve ileride yapılabilecek, finansal davranış, finansal tutum, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim merkezli çalışmalara destek olabileceği söylenebilir.

5 Kaynaklar

- Açıklan, S. (2015). *Finansal liberalleşme ile büyüme ve oynaklık ilişkisi Türkiye örneğinde bir inceleme*. Eskişehir: Nisan.
- Akhan, N. E. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal okuryazarlık - finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Beştaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585-599.
- Apan, M. ve Ercan, S. (2017). Beş faktör kişilik özelliklerinin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin yol analizi ile belirlenmesi: lisans düzeyindeki işletme öğrencileri üzerine bir araştırma, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(16), 177-202.
- Aslan, C., Doğuş, M., Okyar, S. ve Kan, A. (2019). Braille (kabartma) yazıya yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması, *GEFAD*, 39(1), 271-295.
- Atkinson, A. ve Messy, F. A. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD/ International Network on Financial Education (INFE) pilot study, *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9cfs90fr4-en#page3, adresinden edinilmiştir.
- Barmaki, N. (2015). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berk, N. (2000). *Finansal yönetim* (5. Baskı), İstanbul: Türkmen.
- Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.
- Brigham, E. F. ve Houston, J. F. (2014). *Finans yönetiminin temelleri* (7. Baskıdan çeviri). N. Aypek, (Çev. Ed.), Ankara: Nobel.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, (12.Baskı). Ankara: Pegem.
- Coşkun, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarının belirlenmesi: Finansal okuryazarlık algıları üzerine bir araştırma, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2257-2258.
- Çam, H., Ayaydın, H., Çam, A. V. ve Akdeniz, F. (2018). Bireylerin finansal bilgi düzeyi ile finansal katılım düzeyi arasındaki ilişki: TR 90 bölgesinde bir araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 10(1),1-13.
- Çinko, M., Avcı, E., Ergun, S. ve Tekçe, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri: Marmara üniversitesi örneği, *Marmara Business Review*, 2(1), 25-50.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.
- Çolak, H. (2017). Mühendislerde finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri: Bandırma ilçesi örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Çopur, Z., Şafak, Ş. ve Terzioğlu, G. (2008). Kaynakların yeterliğinin algılanması ölçeğini uyarlama çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 65-74.
- Çömlekçi, İ. (2017). İslami finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Katılım bankaları müşterileri üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1423-1439.
- Dağdelen, T. (2017). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve Aydın ilindeki serbest muhasebeci mali müşavirler üzerine bir uygulama. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Er, B. ve Çetintaş, M. (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: Finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi*, 1(2), 61-71.
- Er, B. ve Taylan, A. E. (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 297-317.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-126.
- Ferguson, N. (2011). *Paranın yükselişi dünyanın finansal tarihi*. B. Pala (Çev.), İstanbul: YKY.
- Kalkınma Bakanlığı, (2014). *Onuncu kalkınma planı 2014-2018, Girişimciliğin geliştirilmesi özel ihtisas komisyonu raporu*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kayış, A. (2010). Güvenirlik analizi (Reliability analysis)., Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı), (ss. 401-419). Ankara: Asil.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150.
- Korkmaz, Ö. ve Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (8)2, 110-126.
- OECD, (2005). Improving financial literacy: Analysis of issues and policies, https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1, adresinden edinilmiştir.
- Onur, N. ve Nazik, M. H. (2014). Öğretmenler için bireysel finans alanında finansal tutum ölçeğinin geliştirilmesi (FTÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *NWSA-Vocational Education*, 9(4), 90-99.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 68, 113-134.
- Resmî Gazete, (2014). *Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140605-6.htm> adresinden edinilmiştir.
- Sarıgül, H (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 200-218.

- Sarıgül, H. (2014). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerinin bilgi, tutum ve davranışları arasındaki ilişki üzerine ampirik bir çalışma, *Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 51(593), 53-76.
- Stralsler, S. (2006). *Bir günde MBA* (2. Baskı). A. Özer, (Çev.), İstanbul: MediaCat.
- Sunal, O. (2012). Finansal iyilik hali ölçeği (FİHÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Ege Akademik Bakış*, 12(2), 209-214.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: Kamu çalışanları üzerine bir inceleme, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Tosun, A. E. (2016). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir alan araştırması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, [TCMB], (2011). Dünyada ve Türkiye’de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti ve Merkez Bankası.
- Yüksel, S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin informal etkileşimleri ve akademik başarılarıyla ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 119-127.

Extended Summary

Finance is important for everyone, regardless of their profession. Because the employers make some plans for the people with certain income such as guaranteeing their future with some investment tools called designates contributions. The decisions of the employees are important in how to utilize these plans regarded for investment. In this decision process, the importance of finance is emerging. Because, the financial knowledge of the employees is important in terms of how much they can implement their investments in their lives and giving information about the suitability with their plans (Brigham and Houston, 2014). Financial education is one of the three concepts about the financial system (the others are: financial product and access to services). Financial education is accepted as the process in which the consumer and investor individuals are informed to make their awareness and competencies about financial products, concepts and risks that may appeal to them by informing the individuals reach the desired level (Official Gazette, 2014). In the literature, it is suggested that financial literacy is composed of financial information, financial attitude and financial behavior, and there is a strong relationship between financial knowledge level, financial attitude and financial behavior (Alkaya and Yağlı, 2015; Atkinson and Messy, 2012; Çam vd., 2018; Çinko vd., 2017; Çömlekçi, 2017). At this point, the necessity of financial attitude in the concept of financial literacy is prominent. The determination of the financial attitudes of the individuals at the early ages who are in the education levels will contribute to the success of both the financial literacy that can be given to them and the financial education. Because, according to Sarıgül (2015), the financial attitude has an important role in determining the financial literacy of individuals.

Although there are some assessment tools that can be used to assess the issues about finance in different education levels (Çopur, Şafak and Terzioğlu, 2008; Onur and Nazik, 2014; Sarıgül, 2015; Sunal, 2012), it was determined that a more specific assessment tool for assessing the financial attitudes of individuals in secondary school level didn't exist in the literature. For this reason, in the present study, it was aimed to develop an assessment tool (FAS) whose validity and reliability were tested in assessing the financial attitudes of individuals at secondary school level.

The scale consisting of 43 articles as a draft was graded in 3-point Likert type and, it was coded as not agree (1 point), not sure (2 point) and agree (3 point). The participants of the study consist of 5th, 6th, 7th, and 8th grade students. The participant group consisted of 357 students (186 females - 171 male) studying at three schools in the central district of Kütahya province during the spring semester of 2017-2018 educational year. 109 of the participants are in the fifth grade, 188 of them are in the sixth grade, 79 of them are in the seventh grade and 51 of them are in the eighth grade. The scale data were obtained from secondary school students studying at three state schools in the central district of Kütahya province. The data were collected by the second researcher from the pre-determined schools, from the teachers of social studies who are acquainted with the researcher and working in those schools and from the school's administrators.

Based on the data obtained, Exploratory Factor analysis (EFA) were applied for the validity of the scale Based on the EFA results, it was determined how many factors is the scale composed of and which articles are in these factors, and the articles that the load value under the factor are less than .40 and the articles that has load value under another factor in the scale were excluded from the analysis, and the EFA was repeated. Thus, the validity of FAS on the obtained 29 articles of the scale; the correlation matrix about the total point and factors of the scale, total article correlations, article distinctiveness power were calculated and tested. The reliability of the scale was determined by calculating the internal consistency levels of the whole scale.

In order to apply EFA to the data obtained from 357 participants the scale was applied, the suitability of the data for the factor analysis were examined. In this context, the KMO value of the scale were found to be .80, the Bartlett Sphericity Test value is $\chi^2 = 1952,386$; $sd = 406$ ($p=.000$). In the lights of these data, it can be said that the data are convenient to make factor analysis as the KMO value is higher than .60, and the Bartlett Sphericity Test is significant.

As a result of the EFA implemented on the 43 articles in the draft scale, it was determined that the eigenvalue of the article in the scale are collected under 8 factors that are higher than 1. Then, the factor load values of the articles in the scale were examined and, firstly 10 articles that gave load to more than one factor and then 4 articles that didn't give load were excluded from the scale. Then, the EFA was repeated over the 29 articles remained in the scale. After the repeated EFA, the factor values sub breakpoint of

the articles were determined as .40, and it was seen that the scale consisting of 29 articles ranges under 5 factors whose eigenvalues are more than 1. This study was conducted in order to develop an assessment tool whose validity and reliability were tested that can be used in assessing the financial attitude. The factors composing the scale that is graded as 3-Likert type were named by taking into consideration the contents of the articles that has high load degree in each factors. In this context, the first factor was named as "Economic", the second factor as "Timid", the third factor as "Wasteful", the fourth factor as "Conscious" and the last factor as "Happy". The final version of the developed scale consisted of 5 factors and 29 articles. The highest score in the scale is 87 and the lowest score is 29. Accordingly, the high scores obtained in the scale indicate that the financial attitudes of the participants are high. As a result, it is considered that the developed scale can be accepted as an effective assessment tool which can be used to determine the financial attitudes of secondary school students. It can be said that this will fill a gap in revealing the attitude scale about financial attitudes of individuals at secondary school level in the literature, and that will support potential studies centered at financial behavior, financial attitude, financial literacy and financial education.